

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ (МАРШРУТУ)

METHODICALLY PIDDHOI TO THE FORM OF THE TOURIST PRODUCT (ROUTE)

УДК 338.58:65.014

Компанець К.А.

к.е.н, доцент

Київський торговельно-економічний
університет

Бойко Г.Ф.

к.е.н, доцент,

Національний транспортний

університет України

м. Київ, Україна

У статті досліджені проблеми України щодо формування туристичних екскурсійних маршрутів. Запропоновано алгоритм проектування та організації туристичного маршруту. Розроблена модель інформаційно-методичного формування туристичних маршрутів. Теоретична і практична значущість дослідження полягає в системному підході до предмета дослідження, що дає можливість використовувати отримані результати під час формування туристичних маршрутів.

Ключові слова: туристичні маршрути, пріоритетність, територія подорожі, потреби споживачів, модель формування туристичного маршруту.

В статье исследованы проблемы Украины относительно формирования туристических экскурсионных маршрутов. Предложен алгоритм проектирования и организации туристического маршрута. Разработана модель информационно-методического формирования туристических маршрутов. Теоретическая и практическая значимость

исследования заключается в системном подходе к предмету исследования, дает возможность использовать полученные результаты при формировании туристических маршрутов.

Ключевые слова: туристические маршруты, приоритетность, территория путешествия, потребности потребителей, модель формирования туристического маршрута.

The article deals with the problems of Ukraine regarding the formation of tourist excursion routes. An algorithm for designing and organizing a tourist route is planned. The model of informational and methodical formation of tourist routes is developed. The theoretical and practical significance of the research is the systematic approach to the subject of research, which makes it possible to use the obtained results in the formation of tourist routes.

Key words: tourist routes, priority of the territory of travel, needs of consumers, model of the formation of the tourist route.

Постановка проблеми. Сьогодні туризм став явищем, що увійшло у повсякденне життя майже третини населення планети. Більше того, на початку ХХІ ст. туризм за обсягами доходу справедливо посів третє місце серед провідних галузей світової економіки. Доходи, отримані від туризму за 2012 рік, займають значну частину в бюджетах держав і становлять до 10% валового національного продукту. Показники динаміки росту прибутковості туризму значно випереджають показники інших галузей економіки. За даними Всесвітньої туристичної організації, за останні 10 років доходи від туризму зростали щороку на 7,9% за щорічного середнього зростання кількості туристичних потоків на 4,5% [11].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велика кількість наукових праць присвячена питанням розвитку спортивного та спортивно-оздоровчого туризму, тобто тому напряму, що передбачає активне пересування туристів. Але основною рушійною силою розвитку туризму залишаються економічні вигоди, які він надає. Так, туризм стимулює розвиток елементів інфраструктури: готелів, ресторанів, підприємств торгівлі тощо. У роботах вітчизняних та іноземних науковців О. Любіцевої [2–4], Г.І. Михайліченко [6–8], М. Керхера [15], Т. Рац, Л. Пуцько [16], Е. Чіаф, М. Пецагно [17], присвячених проектуванню туристичного продукту, немає технології створення туристичних маршрутів.

Мета статті полягає в розробленні методики формування туристичного маршруту.

Виклад основного матеріалу. В Україні немає загальної якісної методики формування туристичних маршрутів. На підставі цього туристичні підприємства створюють свою особисту технологію створення туристичних маршрутів. Багато туристичних організацій використовують методичні рекомендації Радянського Союзу. Розпад СРСР привів до краху налагодженої нормативно-правової системи міжнародного та внутрішнього туризму.

Ситуація екскурсійної діяльності складалася не на користь цивілізованого розвитку туризму в Україні. Туристський простір залишається без контролю. Заповідник Софія Київська та Київська Лавра під час створення оглядових пішохідних маршрутів використовують методичне забезпечення: «Требования к методической разработке экскурсии. Методические рекомендации М.: ЦРИБ Турист, 1979», «О дифференцированном подходе к экскурсионному обслуживанию. Методические рекомендации М.: ЦРИБ Турист, 1974» [5].

Це методичне забезпечення зазвичай розглядає підготовку екскурсії у двох планах:

1. Підготовка нової теми екскурсії.
2. Підготовка початківця-екскурсовода до проведеної вже розробленої в бюро екскурсії.

Підготовка нової теми включається в план методичного, екскурсійно-методичного або організаційно-методичного відділу бюро подорожей і екскурсій, екскурсійного бюро, в плани секцій, осо-

бисті плани екскурсиводів і ведеться відповідно до зазначених у них термінів.

Хоча екскурсійна діяльність у м. Києві історично розвивалася великими темпами, але сучасний економічний та політичний стан України приводить до негативної ситуації у сфері і характеризується такими основними ознаками:

- відсутністю ефективної системи захисту прав та інтересів екскурсантів, забезпечення безпечних умов на об'єктах туристсько-екскурсійних відвідувань та за напрямками екскурсійних маршрутів;
- відсутністю сприятливих умов для розвитку

екскурсійної справи, державної інвестиційної політики у цій сфері та належної її підтримки;

- практичною недоступністю якісного екскурсійного обслуговування для малозабезпечених верств населення, дітей, молоді, осіб похилого віку та з особливими потребами;
- відсутністю необхідної кількості професійних фахівців туристичного супроводу (екскурсиводів та гідів-перекладачів);
- відсутністю міського екскурсійно-методичного центру (ради), який би перевіряв професійні навички та знання фахівців туристичного супро-

Інформаційно-методичне забезпечення формування туристичного маршруту

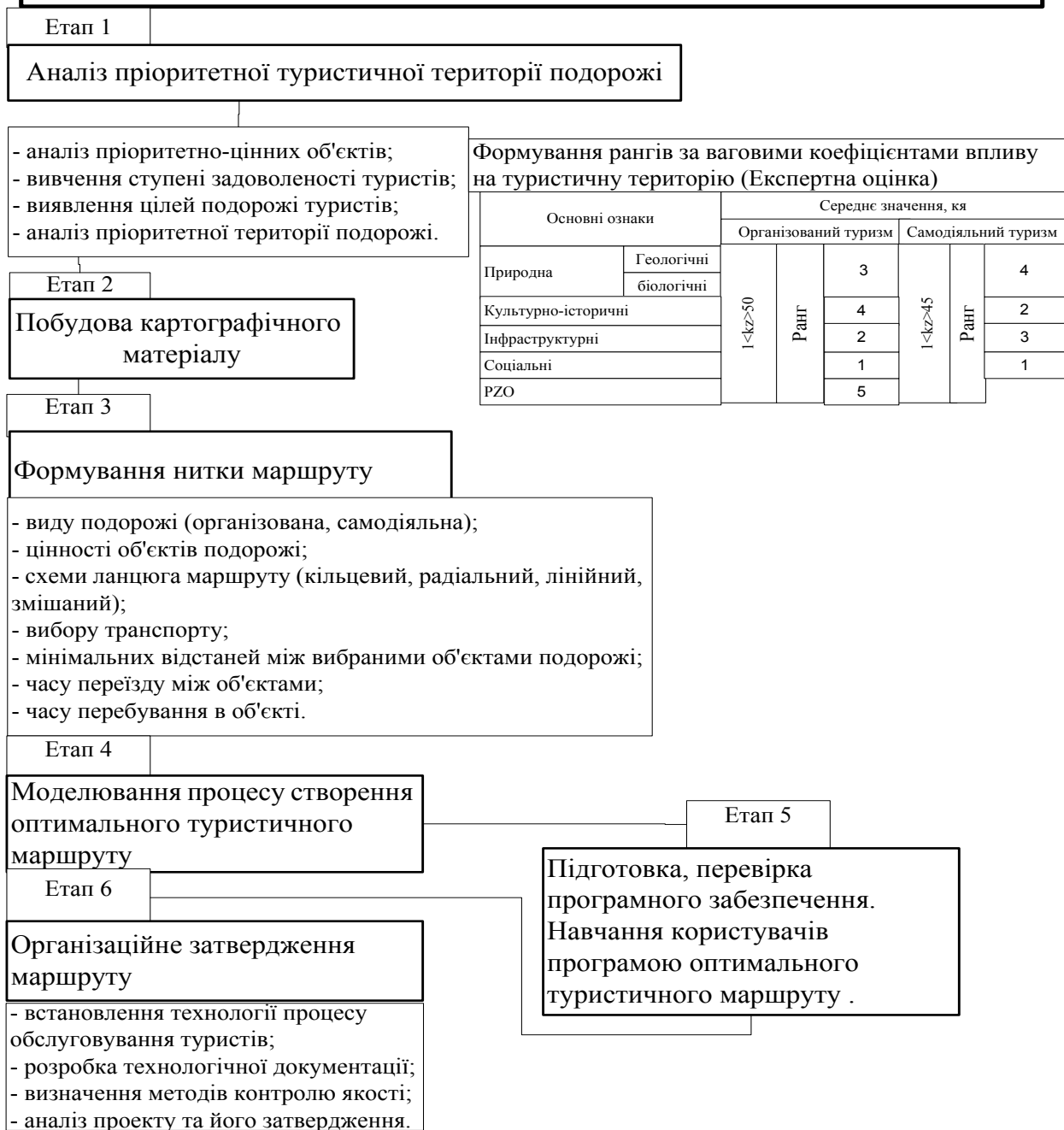

Рис. 1. Інформаційно-методичне забезпечення формування туристичного маршруту

воду, розробляв методики їх підготовки/перепідготовки та ін.

- практичною відсутністю місць паркування чи короткочасної зупинки екскурсійних автобусів біля об'єктів екскурсійного показу;

- відсутністю окремої дорожньої смуги для екскурсійного автотранспорту, що заважає впровадженню міських автобусних екскурсій із застосуванням багатомовної лінгафонної системи;

- відсутністю розвинутої мережі туристсько-інформаційних центрів та екскурсійних пунктів;

- відсутністю чіткої схеми підготовки та перепідготовки відповідних кадрів, їх категоризації й акредитації;

- відсутністю системи обов'язкового страхування екскурсантів;

- на належному рівні не здійснюється популяризація екскурсійної діяльності як важливого складника в духовному збагаченні населення, вихованні підростаючого покоління.

Дослідження робіт вітчизняних та іноземних науковців, присвячених проектуванню туристичного продукту, не мають технології проектування туристичних маршрутів, тому необхідне створення методичних підходів до формування раціонального туристичного маршруту, які будуть базуватися на принципах формування конкурентоспроможного туристичного продукту, де враховуються всі досліджені фактори.

Аналіз наявних методичних підходів до формування туристичних маршрутів показав, що використання методів евристики та лінійного програмування під час їх розроблення не гарантують знаходження оптимальних рішень. Тому слід зосередити увагу на економічності туристичних маршрутів за рахунок використання уніфікованої моделі оптимізації та комплектації інформаційних маркетингових досліджень, що дає змогу отримати оптимальний економічний ефект.

Для екскурсійно-пізнавальних маршрутів необхідно виділити:

- пізнання історичної цінності міста: розширення кругозору учасників, їх знань географії та природи рідного краю;

- покращення духовного стану подорожуючого;

- покращення естетичного і морального стану: екскурсійні маршрути по парках, водоймах, природних рекреаційних зонах;

- вивчення історії місцевості, спираючись на різні історичні факти міста та культурно-історичну спадщину предків.

Запропоновані методичні підходи [1, 12–14] охоплюють увесь спектр факторів впливу на вибір споживачем туристичної послуги, несуть у собі соціально-економічний ефект та можуть бути пристосовані до будь-якого туристичного ринку (рис. 1).

Виходячи з цього, можна сформулювати перший і найбільш суттєвий фактор для вибору району проведення походу – наявність рекреаційного потенціалу.

Для дослідження оптимальної кількості об'єктів відвідування прийнято тривалість часу на екскурсійний маршрут не більше 2–4 годин, кількість оглядових об'єктів – не більше 15, переїзди між об'єктами – від 10 до 15 хв. Тобто ці показники будуть сталими, і на їх підставі можна виявити сталий час на відвідування одного історичного об'єкта. Проведений кореляційно-регресійний аналіз дав можливість виявити оптимальну кількість об'єктів (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз виявлення оптимальної кількості туристичних об'єктів за постійного часу на переміщення між об'єктами ($t = 15$ хв)

Кількість об'єктів	Час на переміщення між об'єктами.	Загальний час на маршруті.		
	t , хв	T , хв		
	15	240	180	120
	час переміщення між об'єктами, хв.	час на відвідування одного об'єкта (T_i), хв.		
3	45	65	45	25
4	60	45	30	15
5	75	33	21	9
6	90	25	15	5
7	105	19	11	2
8	120	15	7,5	0

Розрахунки проводяться за формулою:

$$T_i = (T - (t \times n)) / n,$$

де: T_i – час на відвідування одного об'єкта, хв;

T – загальний час на маршруті, хв;

t – час на переміщення між об'єктами, хв;

n – кількість об'єктів.

Визначення центрального об'єкта, найбільш цікавого туристам, і є ключовим та основним, що задовольняє пізнавальні запити, сприяє їх повноцінній рекреації у природних умовах. Якщо час на екскурсійно-пізнавальний маршрут триває понад 6 годин, то бажано, щоб центральний об'єкт мав паркову зону або неподалік знаходилися кафе чи інші місця для відпочинку туриста. Після дослідження мінімальної відстані між вибраними об'єктами, всіх шляхів під'їздів до об'єктів різними видами транспорту вибирається оптимальніший з них.

Завдяки цьому формується схема маршруту (кільцева, радіального руху, лінійна, змішана) та початковий і кінцевий пункти маршруту. Схематично ці етапи показано на рис. 2.

Для впровадження методичних підходів у діяльність туристичних підприємств розроблено алгоритм поетапного виконання дій з організації

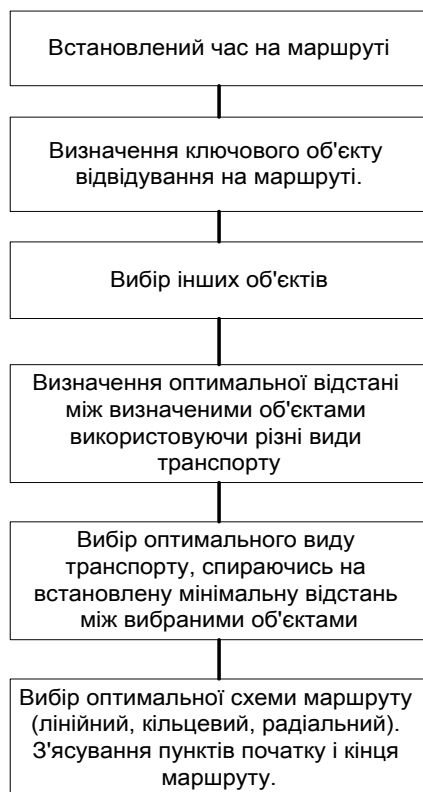

Рис. 2. Схема формування туристичного маршруту

та формування туристичного маршруту (рис. 3). Алгоритм складається з двох блоків і відокремлює складну процедуру проектування туристичного маршруту й організаційні питання блоку 2, які передбачають оформлення документації та розрахунок витрат проекту:

- витрати на обслуговування екскурсійної послуги (маршруту);
- витрати на організацію та оформлення документації.

Отже, проектування туристичного маршруту передбачає здійснення комплексу дій, які описано в блоці 1, що дає змогу за допомогою формалізованої моделі спростити складність дій під час їх виконання. Блок 2 передбачає вирішення організаційних питань оформлення документації завершення схеми маршруту та контроль за реалізацією туристичного продукту. Розроблений алгоритм дає змогу вирішити складні маркетингові, організаційні та розрахункові задачі, які ставляться під час формування нитки туристичного маршруту.

Модель формування туристичного маршруту передбачає використання модулів алгоритму, що за допомогою теорії множин, а саме з використанням математичного і циклічного програмування, допомогли визначити пріоритетні території проходження маршруту та застосувати послідовність вибраних об'єктів за шкалою пріоритетності.

Це дає змогу розробити вибірку декількох оптимальних варіантів маршрутів за низкою змін-

них показників, які на підставі програмного забезпечення формують свою факторну групу, що дає змогу врахувати всі критерії вибору нитки ефективного маршруту і при цьому задіяти всі вхідні табличні дані.

Для того щоб **модель формування оптимального туристичного маршруту** (FOTM) працювала ефективно, потрібне якісне його впровадження, яке здатне забезпечити ефективне функціонування всіх підприємств туристичної галузі. Саме це допоможе скоротити витрати туристичних підприємств (турагенцій, туристичних екскурсійних бюро) на отримання туристичного продукту від туроператорів.

Комплексна оцінка туристичних маршрутів привела до створення двох моделей:

1. Оцінка пріоритетного району туристичної подорожі.
2. Поетапне формування раціональної нитки маршруту.

Оцінка пріоритетного району туристичної подорожі дає змогу на основі аналізу виявленого туристичного потенціалу розробити рекомендації з перспективних напрямів розвитку туризму в районах міста для виявлення резервів їх подальшого зростання. У результаті дослідження оцінки пріоритетного району подорожі м. Києва встановлено, що найбільш активно використовуються об'єкти культурної спадщини, річки й озера для літніх пізнавальних і спортивних турів. Райони першого типу з високими оцінками природного, культурно-історичного та інфраструктурного блоку досить привабливі для розвитку туризму – це Шевченківський та Печерський райони м. Києва.

Використання моделі поетапного формування раціональної нитки маршруту передбачає створення відповідного програмного забезпечення. Як базовий інструментарій рекомендується використовувати комп'ютерні технології Mathcat [9].

Підпрограма розрахунку вартості оптимізованої екскурсії розраховується з допомогою підпрограми Блоку 2.

1. Перевіряється вартість знаходження екскурсанта в кожній точці.
2. Вартість перебування в усіх точках додається.
3. До загальної вартості перебування в точках додається вартість переміщення між точками. Якщо пішки, то 0, якщо транспортом – додається вартість перевезень.

Впровадження методичних підходів передбачає виконання дій, які забезпечать ефективне використання всіх робочих модулів. Навчання користувачів програми PFOM зображено на рис. 4.

Розроблення модуля за цим алгоритмом дасть змогу здійснити оперативне управління в реальному режимі часу, при цьому розробити отримане

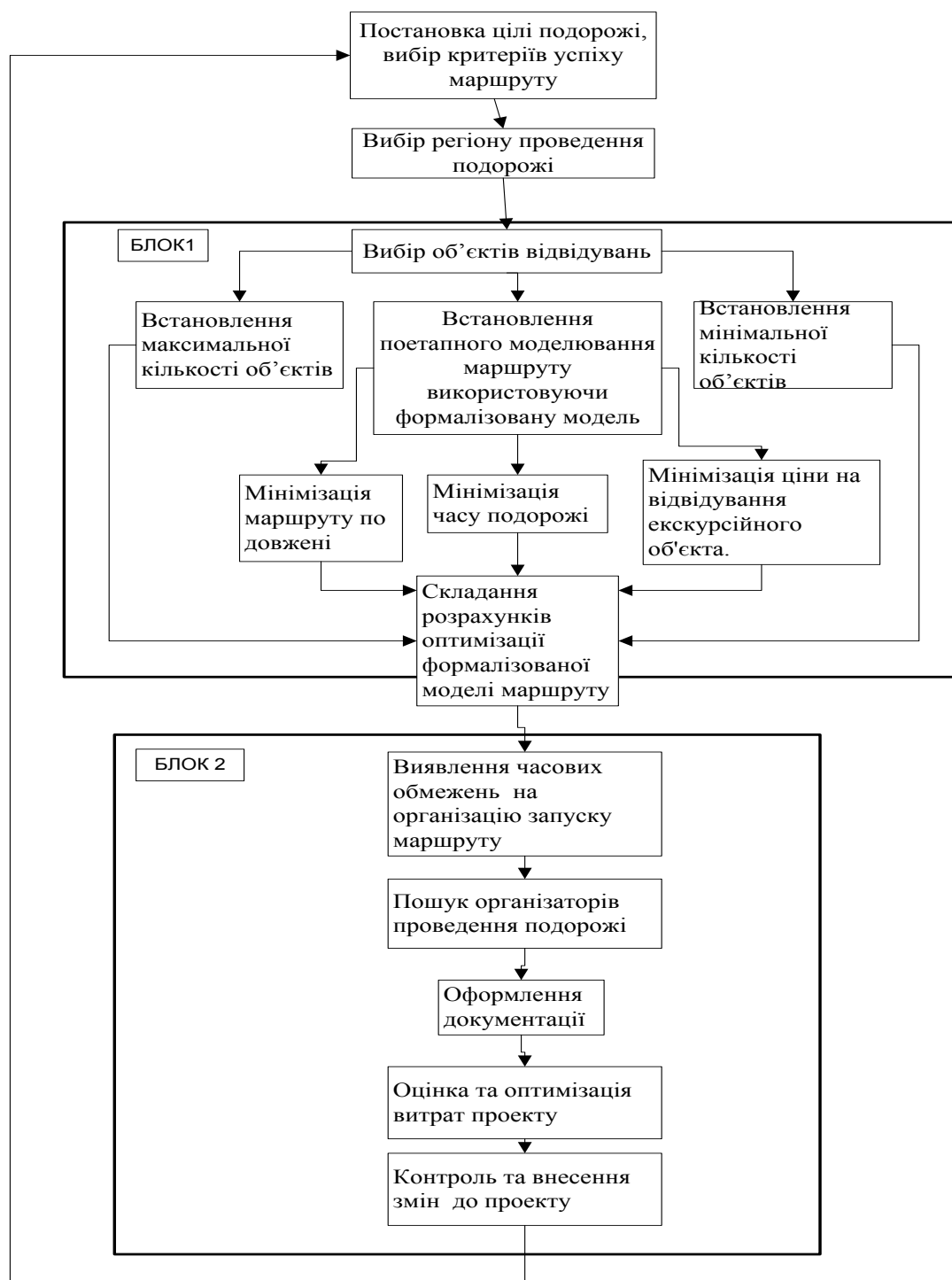

Рис. 3. Алгоритм проектування та організації туристичного маршруту

замовлення на створення тематичного маршруту за скороченим часом.

Висновки. Дослідження робіт вітчизняних та іноземних науковців, присвячених проектуванню туристичного продукту, показало, що в них не розглядають технології проектування туристичних маршрутів, тому необхідне створення методичних підходів до формування раціонального туристичного маршруту, які будуть базуватися на принципах формування конкурентоспроможного туристичного продукту, де враховуються всі досліджені фактори.

Розроблено методичні підходи щодо формування конкурентоспроможного туристичного продукту з поетапним вирішенням складних організаційно-економічних завдань. Запропоновані моделі формування раціонального туристичного маршруту, які базуються на методі циклічного програмування та застосуванні принципу багатокритеріального відбору.

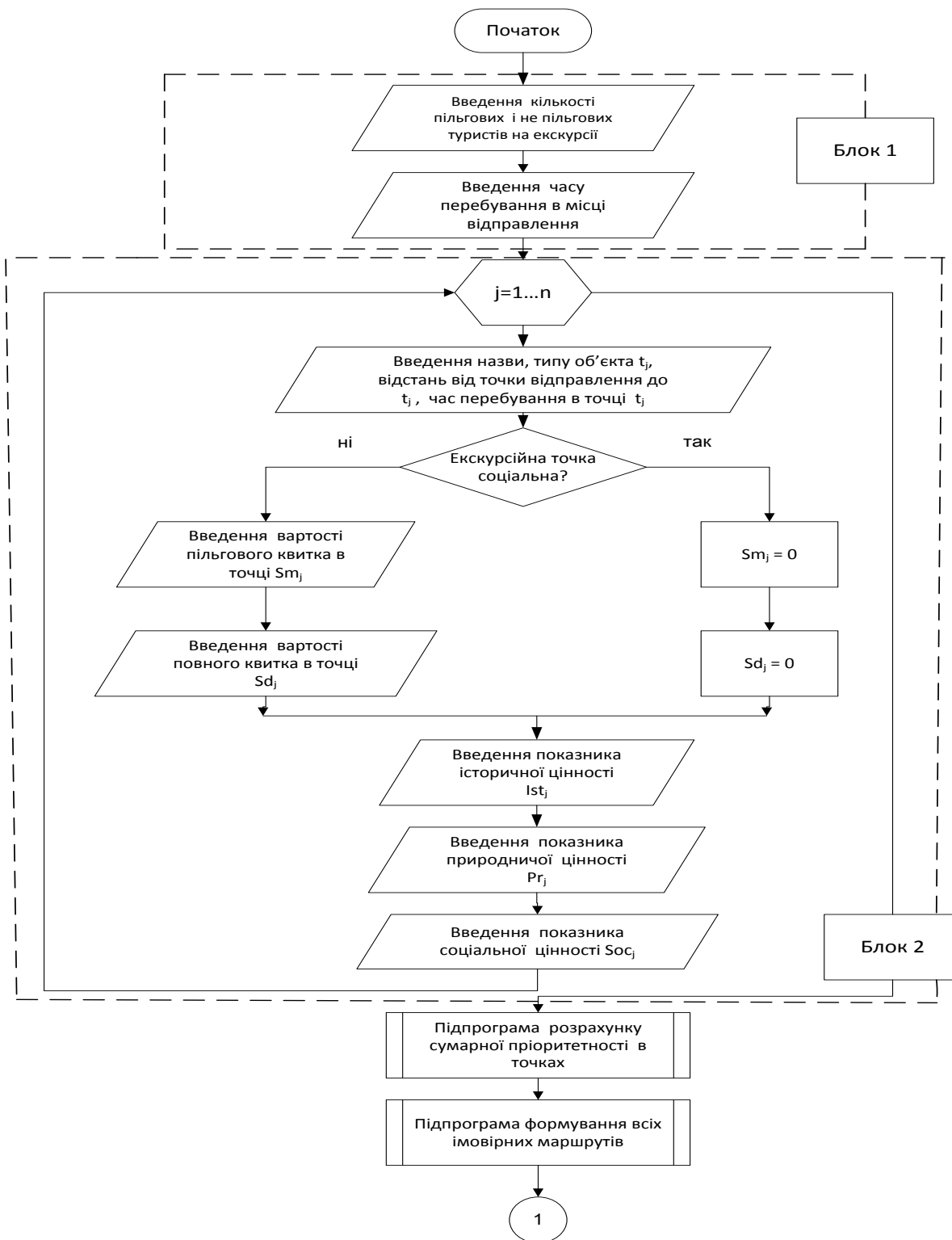

Рис. 4. Блок-схема програми реалізації завдання пошуку раціонального туристичного маршруту

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Компанець Е.А. Методики формування ефективного туристичного маршрута /Е.А. Компанець, М.Н. Бедняк // Сборник статей. г. Уфа, РИЦ Баш ГУ. 2014. Часть 2, с. 15–21.
 2. Любіцева О.О. Геопросторова організація туристичного процесу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт.геогр.наук: спец. 11.00.02 «еко-

номічна та соціальна географія» / Київ, 2003 р. 27 с.
 3. Любіцева О.О. Методичні підходи розробки турів: Навчальний посібник. /О.О. Любіцева. К.: «Альтпрес», 2003. 189 с.
 4. Любіцева О.О. Ринки туристичних послуг (геопросторові аспекти) /О.О. Любіцева. К.: Альтерпрес, 2004. 436 с.

5. Методические рекомендации по организации и экскурсий на автобусных маршрутах // М. ЦРИБ «Турист». 1978. С. 45.

6. Михайліченко Г.І. Удосконалення технологій створення туристичного продукту / Г.І. Михайліченко. К: Вісник КДТЕУ. 2000. № 2. С. 41–50.

7. Михайліченко Г.І. Інформаційна та збутова логістика в туризмі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.ек.наук: спец. 08.06.02 «Підприємництво, менеджмент та маркетинг» / Михайліченко Ганна Іванівна. Київ, 2001. 22 с.

8. Михайліченко Г.І. Практика організації туристичних подорожей: Навч. посіб / Г.І. Михайліченко К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2003. 156 с.

9. Писаревський І.М. Планування та організація туристських маршрутів: Підручник / І.М. Писаревський, М.В. Тонкошкур // Харк.нац.акад.міськ.госп.-ва. Х:ХНАМГ, 2012. 304 с.

10. Про схвалення Стратегії розвитку туризму і курортів // Розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2009 р. № 1088.URL: www.gdo.kiev.ua.

11. Прогноз ВТО, приведенный в докладе «Туризм – панорама 2020» (Tourism: 2020 Vision). Доклады Всемирной туристической организации «Барометр мирового туризма» // UNWTO Tourism Barometer. Edition, 2007, 2009, 2010 (01). URL: http://www.unwto.org.

12. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на науковий твір № 59658 «Методичні підходи формування туристичного маршруту» / К.А. Компанець, І.Ф. Лаврик. Національний транспортний університет; заявл. 18.03.2015 № 60056; опубл.15.05.2015.

13. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на науковий твір № 59659 «Програмне забезпечення моделі формування оптимального туристичного маршруту» /К.А. Компанець, М.М. Дехтяр; Національний транспортний університет; заявл. 18.03.2015 № 60057; опубл.15.05.2015.

14. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на науковий твір № 59657 «Формалізована модель формування оптимального туристичного маршруту» / К.А. Компанець, М.Н. Бідняк. Національний транспортний університет; заявл. 18.03.2015 № 60055; опубл.15.05.2015.

15. Туристична діяльність в Україні у 2013 році. Статистичний бюлетень. Державна служба статистики України. К.: 2014.

16. McKercher, B. Cultural tourism: the partnership between tourism and cultural heritage /Bob McKercher, Hilary Du Cros. – NY: Haworth Hospitality Press. 2002. 262 p.

17. Riccio ET. Logistics Frankly Speaking. Вінниця: Нова книга, 2006. 168 с.

18. Wrigth NJ. The Management of Service Operations. – N.Y.; London, L. Puczko: Cassee, 2004. 239 p.

nization of the tourist process: author's abstract] (PhD geogr), Kyiv, 2003. 27 p.

3. Lyubitseva O.O.(2003) Methodical approaches to the development of tours: A manual. [the development of tours: A manual], Kiev, "Altpress", 2003. 189 p.

4. Lyubitseva O.O. (2004) Market of tourist services (geospatial aspects) [tourist services (geospatial aspects)] Kiev, Alterpress, 2004. 436 pp.

5. (1978) Methodical recommendations for organizations and excursions on bus routes [organizations and excursions on bus routes] М. ZRIB "Tourist". 1978. P. 45.

6. Mikhailichenko G.I.(2000) Improving the technology of creating a tourism product [Improving the technology of creating a tourism product] To: KDTEU Newsletter, 2000., No. 2. P. 41–50.

7. Mykhailichenko G. I.(2001) Information and marketing logistics in tourism: author's abstract. [Information and marketing logistics in tourism: author's abstract] (PhD.ek.),Kiev, 2001. 22 p.

8. Mikhailichenko G.I. (2003)The practice of organizing tourist trips: Teaching. manual [organizing tourist trips: Teaching. Manual], Kyiv.nats.torg.kon.un-t, 2003. 156 p.

9. Pisarevsky I. M. (2012)Planning and organization of tourist routes: Textbook [organization of tourist routes], Kharkiv National Academy of Sciences, KHNAMG, 2012. 304 p.

10. About the approval of the Strategy for the development of tourism and resorts,(2009), Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of August 6, 2009, No. 1088 Mode of access: www.gdo.kiev.ua.

11. WTO forecast, presented in the report "Tourism – panorama 2020» (Tourism: 2020 Vision). Reports of the World Tourism Organization Barometer of World Tourism, UNWTO Tourism Barometer. Edition, 2007, 2009, 2010 (01) Access mode: http://www.unwto.org.

12. Kompanets K.A., Lavrik I.F (2015)Certificate of registration of copyright for a scientific work № 59658 "Methodical approaches to forming a tourist route", National Transport University; stated. March 6, 2015 No. 60056; Published on 05.05.2015.

13. K.A. Kompanets, M.M. Dechtyar (2015)Certificate of registration of copyright for a scientific work № 59659 "Software of the model of formation of the optimal tourist route"; National Transport University; stated. March 6, 2015, # 60057; Published on 05.05.2015.

14. K.A. Kompanets, M.N. Bidnyak (2015) Certificate of registration of copyright for a scientific work № 59657 "Formalized model of the formation of an optimal tourist route", man. National Transport University; stated. March 6, 2015 No.660055; Published on 05.05.2015.

15. Tourist activity in Ukraine in 2013.(2014) Statistical bulletin. State Statistics Service of Ukraine, Kyiv, 2014.

16.McKercher, B. Hilary Du Cros.(2002) Cultural tourism: the partnership between tourism and cultural heritage[the partnership between tourism and cultural heritage],NY: Haworth Hospitality Press., 2002. 262 p.

17.Riccio ET.(2006) Logistics Frankly Speaking. [Logistics Frankly Speaking], Вінниця: Нова книга, 2006. 168 с.

18.Wrigth NJ.(2004) The Management of Service Operations.[The Management of Service Operations], N.Y.; London, L. Puczko: Cassee, 2004. 239 p.

REFERENCES:

1. Kompanets E.A.(2014) Methods of forming an effective tourist route [Methods of forming an effective tourist route]. Ufa, RIZ Bash GU. 2014. Part 2, pp. 15–21.(in Russian)

2. Lyubitseva O. (2003) Geospatial organization of the tourist process: author's abstract. [Geospatial orga-

Kompanets K.A.

Candidate of Economic Sciences
Kyiv Trade and Economics University

Boyko G.F.

Candidate of Economic Sciences
National Transport University of Ukraine

METHODICALLY PIDDHOI TO THE FORM OF THE TOURIST PRODUCT (ROUTE)

In the article questions on use of tourist excursions are considered. The Ukrainian tourist industry has been in decline for a long time.

In Ukraine, not there is a general quality methods of formulating tourist routes. The article studies the problems of Ukraine in the formation of tourist excursion routes. An algorithm for designing and organizing a tourist route is proposed. A model of information and methodological formation of tourist routes is developed. Theoretical and practical significance of the research lies in a systematic approach to the subject of research, it makes it possible to use the results obtained in the formation of tourist routes. In statti, the algorithm of the project is based on that tourist route.

The model of the informational and methodical form of the tourist routes has been corrupted. On the model of the model is disassembled, the proverbial zaubezpechennya from the third person in the real time mode is the optimal way to form the route.

Theoretical and practical significance of the implementation of the field is in the system entry to the subject of the dosage, but it is possible to visually define the results in the form of tourist routes.